

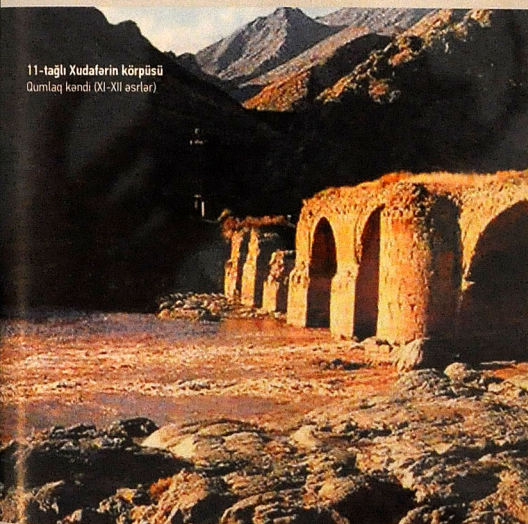
CƏBRAYIL

Bu rayonun adamları həmişə təmiz əqidəsi, torpağa bağlılıqları, elm, təhsil və mədəniyyətə diqqət və ehtiramları ilə fərqlənilir

Diridağ dağındakı Qız Qalası
Xələfli kəndi (XII-XIII əsrlər)

“Tanrı Cəbrayıl torpağından heç nəyi əsirgəməmişdir; ecazkar təbiətinə insan əllərinin toxunuşu ilə yaranan, tarixi-memarlıq abidələri – Xudafərin körpüləri, rayon mərkəzindəki Sultan Allahverdi hamamı, Xubayapırlı və Şıxlar kəndindəki dairəvi türbələr... Diri dağının, müqəddəs Mazan nanə ocağının, Xudafərin körpülərinin, Qız qalasının həndəvərində gözlə qoşma, gəraylı və təcnisləri yaratmış Aşıq Qurbani, Aşıq Lalə, Aşıq Mahmud, Aşıq Pəri, Mücrüm Kərim, Aşıq Humay, Aşıq Abdulla ilhamını...”

11-tağlı Xudafərin körpüsü
Qumlaq kəndi (XI-XII əsrlər)

Cəbrayıl torpağı görkəmli dövlət və ictimai xadimlər, nüfuzlu elm, mədəniyyət və ədəbiyyat adamları da yetişmişdir.

Torpaqlarımızın müdafiəsində çox şəhid vermiş cəbrayılıların bir çoxu "Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı" fəxri adına layiq görülmüşlər. İşğaldan əvvəl kəndində 77 orta və ibtidai, 3 musiqi məktəbi, 12 mədəniyyət evi, 32 klub, 78 kitabxana, 7 kinoqurğu və s. mədəni-maişət obyektləri olan bu yurdun insanları indi həyat və fəaliyyətlərini məskunlaşdıqları 58 bölgədə davam etdirməyə məcbur olmuşlar. Maddi durumlarının yüksəldilməsi, məişət şəraitlərinin yaxşılaşdırılması istiqamətində dövlətimizin çoxsaylı layihələr gerçəkləşdirdiyinin şahidi olan bütün digər rayonlarımızın qaçqınları kimi cəbrayılılar da ərazi bütövlüyümüzün bərpası, müstəqilliyimizin möhkəmləndirilməsi, Azərbaycanımızın iqtisadi potensialının gücləndirilməsi işində öz imkan və bacarıqlarını əsirgəmir və tezliklə öz doğma yurd-yuvalarına qayıtmaq arzusuyla yaşayırlar.

837

FÜZULİ

Əsası 1827-ci ildə qoyulan (Qarabulaq), 1930-cu ildə inzibati rayon (Qaryagin) statusu alan, 1959-cu ilin aprelindən şairimiz Məhəmməd Füzulinin (400 illiyi şərəfinə) adını daşıyan bu rayonun işğala qədər 1386 kv. km ərazisi, 105 min nəfər əhalisi, 77 yaşayış mantaqəsi olub.

Hazırda işə işğaldan azad olunmuş ərazidə 13 qəsəbə (bunlardan 12-si yeni salımb) və 20 kənd, 51 min nəfərlik əhali...

İşğala qədər rayonda 70 kitabxana, 20 mədəniyyət evi, 45 klub, xalq və dövlət dram teatrları, 685 çarpayılıq 13 xəstəxana, 40 feldşer-mama mantaqəsi, vərəm və dəri-zohrivi xəstəlikləri dispanseri, 20 kinoqurğu, texnikum, 2 texniki peşə məktəbi, 38 məktəbəqədər müəssisə, 2 muzey, stadion, 12 fermer təsərrüfatı və s. obyektləri var idi.

Müxtəlif dövrlərdə bu rayon ərazisində (Qarəköpəktəpədə, Qarabulaq kurqanlarında, Günəştəpədə, Quruçay sahillərində və s.) aparılmış tədqiqatlar Azərbaycanın qədim kökə sahib olduğu bir daha sübut edilmişdir. 1968-ci ildə rayon mərkəzindən 15 km aralı məsafədə yerləşən Azix mağarasında mərhum arxeoloq-alim M.Hüseynov tərəfindən aşkar olunmuş preneandertal – Azixantrop adamının alt çənə sümükləri Qarabağ ərazisində paleolit dövrünün mövcudluğunu da aşkarlamış oldu.

QUBADLI

Füzuli və Cabrayılın süqutundan 8 gün sonra düşmən ordusu bu qədim yurdu – dünya sufizm fəlsəfəsinə Mirhəməd Seyid Nigəri kimi filosof, Azərbaycan elminə Mirmehdi Xəzani kimi marifətçi, müstəmləkəçiliyə qarşı barışmazlıq, azadlıq mübarizəsi tariximizə Qaçaq Nəbi kimi qəhrəman bəxş etmiş Qubadlıni da tutdu. 30 mindən artıq əhali öz yurd-yuvasından didərgin düşdü, rayon mərkəzi və 94 kənd qaratıldı. 62 məktəb və məktəbəqədər, 111 mədəni-

Təəssüf ki, bu kimi tarixi əhəmiyyət daşıyan abidələrimiz ermənilərin vəhşi vandalizminə məruz qalmış, məhv edilmiş, yandırılmışdır.

Bəllidir ki, hər bir xalq öz tarixinin qədimliyi ilə tanınır. Bir etnos kimi bu qədimlikdən məhrum erməni işğalçıların Azərbaycanı da irəki tarixi hər vasitə ilə saxtalaşdırması, yaddaşlardan silməyə çalışması "başadışulandır"...

1988-ci ildən başlayan erməni tacavüzünə qarşı mübarizədə iştirak etmiş, mərdliklə döyüşmüş minlərlə füzulidən yuzlarlıca şahid olmuş, yaranalmış, itkin düşmüşdür. Bunu konkret statistik faktlarla da ifadə edərkən: 1100 şahid və itkin, 113 girov, 1450 müxtəlif dərəcəli alil, 155 nəfər yetim, 36 361 zərər-zədəli uşaq...

Bu görünməmiş tacavüz – müharibənin əsas ağırlığını Qacar, Divanəllilər, Yuxarı Veysəlli, Aşağı Veysəlli, Qaradağlı, Uçbulaq, Arış, Qoçahmədi, Cuvanlı, Güzdək, Gorazlı, Cəmilli, Dilağarda, Yağlıvənd, Gəvsəd, Xələfşə, Mollavəli kəndlərinin əhalisi çəkməmişdir.

Bəli, 23 avqust 1993-cü ildə, bərl-bəhrəli Füzuli torpağı da girov düşdü, əsir alındı. Hazırda erməni tapdığı altında zillət çəkən 51 kənd, habelə rayon mərkəzi, azad olunaçağı günü gözləyir...

maarif, 25 məişət və 33 səhiyyə müəssisəsi, 125 ticarət, 96 işə və 21 rabitə obyektinə düşmən əlinə keçdi. 5 mindən çox nadir eksponata malik rayon tarix-diyarşünaslıq muzeyi məhv edildi, qədim mədəniyyət abidələri dağıdıldı.

Qeyd edərkən ki, bu rayon erməni tacavüzü ilə Dağlıq Qarabağ münaqişəsindən bir qədər əvvəl üzlaşmışdı; sərhədlərin dağınıqlaşdırılması adı ilə Vali düzü və Güllü zəmini, Ermənistanə vermək cəhdi,

aslında, münaqişənin örtülü bünövrəsini qoymuşdu.

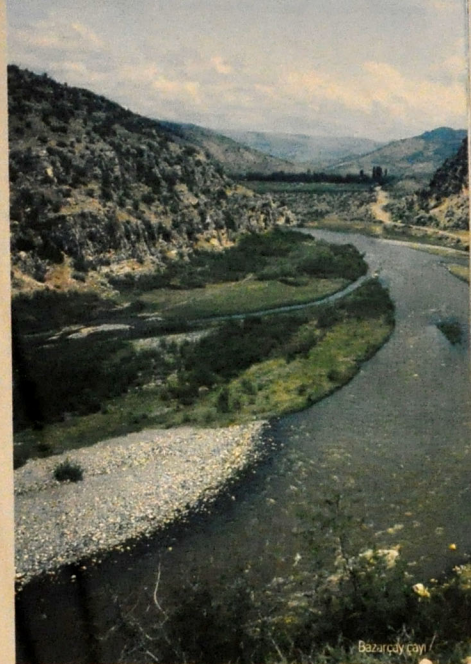
1988-ci il fevralın 6-da Xankəndidə təşkil olunan ilk erməni mitinqindən sonra Qərbi Azərbaycandan soydaşlarımızın deportasiya edilməsinə başlandı və birinci qaçqın dalğası Qubadlıdan keçdi. Erməni işğalçıların Qubadlıdan Qarabağın dağlıq hissəsinə dəhliz yaratmaq cəhdləri özünü hələ 1989-cu ilin sentyabr ayında nümayiş etdirirdi. Sovet qoşunlarının zirehli texnikalarının müşayiəti ilə (Gorus istiqamətində) "Yazı düzü" yolu ilə 150-160 avtomobiləndən ibarət maşın karvanının Qubadlı ərazisinə yaxınlaşması xəbəri əhalini ayağa qaldırdı. Bütün yollar bağlandı, aliyəlin camaat maşın karvanının yolunu əla sərhəddə kəsdi və avtomobil karvanı Xankəndi şəhərinə buraxılmadı. Amma çox təəssüf ki, geri qayıtılan bu karvan bir həftə Gorusun Xinzərə kəndində qaldıqdan sonra Laçın-Şuşa yolu ilə Xankəndiyə yol tapa bildi və onu müşayiət edən zirehli texnika Laçın şəhərində faciələr törətdi. Həmin ilin axırlarında rayonda vəziyyət daha da ağırlaşdı. Qüvvələr qeyri-bərabər idi. 1993-cü il avqustun ayının 30-da erməni hərbi birləşmələri Gəyən istiqamətindən hücum etdi. Əsas qüvvəni Xanlıq kəndi istiqamətinə yönəldən düşmən Həkarı çay boyunca Muradxanlı, Balasoltanlı, Xocik kəndlərini yandırdı, dinc əhaliyə divan tutdu.

Avqustun 31-də müliki əhali məcburiyyət qarşısında rayonu tərk etdi. Onlardan – 40-i qadın, 4-ü uşaq, 53-ü qoca olmaqla, 238 nəfəri şəhid oldu. İstər-istəməz "statistik" kimi qeyd etdiyimiz bu nəfərlərdən 8-i ölümdən sonra Azərbaycan Respublikasının Milli Qəhrəmanı adına layiq görüldü...

YOLUN SONU

Bu yollardan biri ermənin tale sonuna məxsus... İqtisadi böhran dünyanı bürüdüyündən gündü-gündən zəifləyib dilənçilərin kökünə düşən, ac-yalovac vətəndaşların nıcatını xarici ölkələrdə axtaran Ermənistanə daha havadarları əvvəlki "saxavət" göstərə bilmir. Harçand ki, aparıcı dövlətlər ədalətin bərpası üçün hələ də qətiyyətli addım atmırlar. Möhtərəm Prezidentimizin vurğuladığı kimi, tərəflər arasında atılmış rejimi elan ediləndən sonra münaqişənin həllinə cəlb olunmuş vasitəçilər görünüyü xatirinə mənasız görüşlər keçirmək, qeyri-ciddi bəyanatlar verməklə sanki işlərini bitmiş hesab edirlər.

Azərbaycan xalqı illərdir bunları eşidir. Artıq hər kəs beynəlxalq aləmin ermənilərin havadarı olduğunu anlayır. Münaqişənin həllinin də acı bağırısaq kimi uzanmasını, dünyaca məşhur diplomatların, siyasətçilərin məhz erməniləri qoruyaraq problemin həllini qarənliq dələnlərdə "axtardıqlarını" çox yaxşı başa düşürlər. Görəsən, həttə məktəb partası arxasında aylaşan uşağa belə bəlli olan adı, sadə, basit həqiqət – Azərbaycan dövlətinin torpaqlarının ermənilər tə-

rəfindən işğal olunduğunu bu siyasət adamları, dünyanı idarə edən insanlar dərk edə bilmirlərmi?! Çox gözəl bilir və dərk edirlər. Sadəcə, anladıklarını bəyan etmək onlara sərf etmir. Çünki bu dərkərmə havadarlarının maraqlarına toxunur, saxta siyasətləri ilə üst-üstə düşmüş və Azərbaycana qarşı həyata keçirdikləri məkrli planların icrasına mane olur. Ermənistan bizim torpaqlarımızı işğal edə bilərmi?! Bir həftə ərzində orada daş-daş üstə qalmaz. Bu realıdır və biz real dünyada yaşayırıq, öz tədbirlərimizi görürük. Gün gələcək, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin edəcəyik. Hələ ki, bu istiqamətdə bütün hazırkı işlərini görürük".

Dövlətin qayğı və diqqətini minnətdarlıq hissi ilə qarşılayan bütün Azərbaycan vətəndaşları kimi Cabrayıl, Füzuli və Qubadlıdan ayrı düşən həmvətənlərimiz də bu gün həmin arzu ilə yaşayırlar, qurub-yaradırlar və Ali Baş Komandanın müvafiq əmrini gözləyirlər... ♦

Y.Hidayətqulu